

Universitätsbibliothek Paderborn

**DE TRIBVS BONORVM || operum generibus,||
ELEEMOSYNA,|| IEIVNIO ET ORATIONE;|| de que eorundem
operum vi, vsu, & || ratione, LIBRI TRES,|| AVCTORE ||
THEODORO PELTANO SO-||cietatis IESV Theologo.|| AD ...**

Peltanus, Theodor Anton

Ingolstadii, 1580

Tertii. De orationis qualitate, quantitate, forma, cæterisq[ue] eiusdem
comitibus & circumstantiis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46891](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46891)

Illius notitiam faciunt, satis; proximum est, vt de eiusdem qualitate & quantitate, aliisque id genus circumstantiis nonnulla quoque in medium adferamus.

De orationis qualitate, quantitate, forma ceterisque eiusdem comitibus & circumstantiis.

CAPVT TERTIVM.

VID, cuius facultatis, cuius item virtutis opus sit oratio, tum quæ eiusdem sint partes vel species, expositum est hæcenus: proximum est, vt de iis nonnulla etiam proponamus, quæ ita orationi adiuncta sunt, vt propriam tamen & intrinsecam illius rationem nõ ingrediantur. Etenim solæ mente **D**E O vota tua pendas, an mente & voce simul: rursum paucisne id præstes, an multis; manéne, an vesperi, an alia diei parte; domine an foris, hoc est, in templone an alio loco; corporéne erecto, an prono, vel prostrato &c. id orationis substantiam nõ mutat. Nihilominus quòd hæc omnia suas difficultates habeant, eaque, quæ rem circumstant, magnam in moralibus sæpe vim adferant, prætermittere non potuimus, quin aliquid quoque hisce de rebus in medium adferremus. Pono hinc autem, duplex orationis genus esse. Alterum commune & publicum; alterum priuatum & certa quadam ratione secretum. Ad orationem publicam vel communem pertinent horæ Canonicæ, sacrificium Missæ, publicæ Litaniæ, preces funebres, aliæque eiusmodi, quæ totius populi nomine & loco per publicos Ecclesiæ ministros persoluantur. Ad priuatam omnes omnino preces, quæ per publicos ministros non depromuntur, ubicunque tandem vel per quoscunque promantur.

IAM hoc fundamento præiacto, facile est respondere ad questionem, qua quæri hinc solet, mentaline oratione vtendum sit tantum, an verò mixta, hoc est, mentali & vocali simul. Certum est enim orationem communem & publicam solo interno mentis actu constare non posse. Oportet enim de eiusmodi precum ratione & qualitate communitati certò compertum esse; tum quòd se publicorum ministrorum studio conformet,

Quæ re circumstant magna vim habent.

Publica oratio solo interno mentis actu absolui non potest, & quare.

mentemque iuxta ea, quæ publicè decantantur, vel recitantur, in DEVM subleuet; tum etiam, quò suisne votis ac legibus fiat satis, an secus, apertè cognoscat. Nam cum per occupationes ingenitumque DEO cultum per se deferre non valeat, propriis impensis & sumptibus ministros alit, qui vicem illius expleant, proque communi omnium salute statas solennesque preces diuinæ maiestati quotidie offerant; sacramenta itidem administrent, aliisque id genus munera Ecclesiastica publicè obeant. Sed & ipsi quoque Ecclesiæ eiusdemue Hierarchis de ministrorum suorum fide & diligentia palàm constare debet: At nulli hac de re certò constare potest, nisi preces ordinariæ clara & intelligibili voce persoluantur.

In publicis & p̄sertim liturgicis precibus bifariâ peccatur.

DEBENT proinde publicæ preces mente & voce simul exolui; & quidem tali, quæ ab astantibus vtcunque intelligi queat. Quæ in re bifariam à quibusdam peccatur: Sunt enim, qui, dum sacris operantur, ea, quæ ad populi informationem faciunt, eiusdemque pietatem & deuotionem excitare nata sunt, & iuxta Ecclesiæ ritum & ordinationem clara intelligibilique voce enunciari debuerunt, voce vsque adeò submissa proferunt, vt ipsi se ipsos vix intelligant, nedum alij, qui aliqua intercapedine ab altari distant. Sunt alij, qui in oppositum vitium quodammodo dilapsi, ea quæ secundùm legem receptamque Ecclesiæ consuetudinem secretò dici solent, & secretò quoque dici deberent, voce vsque adeò sublata efferunt, vt non solum propè astantes, sed multùm quoque distantes audire valeant. At verò quanta vocis contentione in Missæ sacrificio, vel canonicis precibus opus sit, id spiritus vnctio, vel prudentium vsus, si lex defuerit, facillè demonstrauerit.

Oratio priuata solo mentis actu consistere potest.

ORATIO autem priuata suoque modo libera vtroque modo persolui potest, nimirum mente tantùm, & mente & ore simul. Quòd sola mente vel solo interno animi actu orare liceat, id scriptura multis passim locis & exemplis declarat, vsusque piorum & ratio præterea ipsa validè confirmat. Quandoquidem, vt ex Damasceno, Augustino, & aliis Patribus supra auditum est, oratio communiter sumpta, est mentis in DEVM ascensus, vel pius in DEVM affectus: atqui vt mente in DEVM ascendas, nullo opus est verborum strepitu, nullo labiorum motu: siqui-

siquidem negotium hoc gemitibus & suspiriis magis plerunque agitur quàm sermonibus. Ad hæc vocali oratione hæcenus tantum opus est, quatenus latens animi desiderium alteri patefiat; DEO autem, quem solum præ oculis habet, qui priuatæ orationi vacat, omnia mortalium omnium vota & desideria sunt apertissima. Denique nullum extat diuinum præceptum aut humanum, quod mentalem orationem inhibeat; quicquid autem non inhi- betur, hoc licitè vsurpatur.

QVOD autem mentali orationi vocalis non modò inculpate sed fructuosè quoque accedere queat, id nemo in dubium vocat, neque citra erroris suspicionem, manifestæque vassanæ notam in dubium vocare potest. Constat enim, CHRISTVM Dominum vocali oratione crebrò nostri causa vsu esse, precandique formulam, qua vocaliter vteremur, clementer præscripsisse. Constat, idem Apostolos multosque alios egregios viros studiosè præstitisse, publicèque docuisse. Constat tandem, quicquid in nobis siue externum siue internum existit, id totum à DEO ortum traxisse, adeoque non tantum mentem, sed linguam quoque cæteraque omnia corporis membra in illius honorem & cultum salubriter verti. Imò verò tantum abest, vt vocalis oratio, dummodo mentali non destituatur, sit illicita aut superuacanea, aut otiosa, vt multarum quoque vtilitatum sit causa. Etenim cum homines simus ex corpore & animo concreti, crassissimæque corporatis rebus ià inde ab ortu assueti, naturaliter crassa & corporata acrius nos mouent, quàm interna merèq; spiritalia.

QVOD dicimus, certæ experientia fides manifestè probat. Quàm multi & quàm admirabiles animorù motus viua doctoris voce cientur sæpe, qui nulla priuata meditatione cieri potuissent? An non magis communiter frigemus, dum ingentes calamitates, quas aliquando perpessi sumus, vel damna, quæ accepimus, aut discrimina, quæ euasimus, solitaria cogitatione versamus, quàm dum ea aliis exponimus, vel patheticè ab aliis exponi audimus? Vtiq; Habet enim viua vox occultam quandam energiã, quæ verbis exprimi non facile potest. Sic quoq; dum indignas aliorù clades, vel casus miserabiles ad viuum descriptos legimus: vel ex aliis, qui legunt aut referunt, fortè audimus, longè magis cõcitamur, quàm dum priuatim ea apud nos pertractamus.

Plures causæ priuatam orationem vocem non deprecere ostendunt.

Mentali orationi vocalis salubriter adiungitur.

Viua vox occultam quandam energiam fortitur.

VALET proinde vocalis oratio ad excitandum deuotionis sensum, internamq; mentis illustrationem: Quandoquidē verba, quibus oratio contexta est, admonent, quid sit petendum, quomodo petendum, &c. Atq; hæc potissima Christo causa extitisse videri potest, cur certam vocalis orationis formulam Apostolis, cæterisq; per Apostolos præscripserit. Sanè rudibus & idiotis, qui vix aliud quicquam capiunt, quàm quod sensu aliquo hauriunt, vocalis oratio vsq; adeò est necessaria, vt ea destituti nihil omnino rectè peturi videantur.

Vocalis oratio rudibus & idiotis apprimè necessaria.

VALET eadem rursus ad conseruandam earum rerum memoriã, quas per orationem petere vel impetrare institueramus. Tum ad coercendam & compescendam mentem, ne multum diuagetur. Nam cum cogitatus res sit fluxa, nisi externo quopiam præsidio firmetur, & quasi contineatur, citò euanescit. Quod enim fixum mansurum est, bene firmatum & radicatum fit, necessum est. Difficillimum est autem, sola mente constanter orare, vnique illi quod petitur, animo immotè semper affixum esse. Verba autem adiuncta, etsi suapte natura fluant; attamen mentem dilabentem ad institutum, hoc est, ad illud, quod legitur, vel dicitur, subinde reuocant.

Cogitatus res fluxa & inconstans.

VALET tandem ad aliorum quoque exemplum & informationem. Nam dum alij orationi nos vacare animaduertunt, & ipsi quoque, quid sibi faciendum incumbat, intelligunt. Mitto hæc, tantam quandoque internam esse deuotionem, vt ipsis etiam precantibus insciis, & propemodum inuitis, in verba quædam externa prorumpat. Motus enim virum superiorum, si fuerint vehementiores, frequenter redundant in inferiores, & propter naturalem connexionem interdum quoque in externas corporis partes.

Motus interiores, si fuerint vehementiores, redundant interdum in externum hominem.

HÆC omnia probant, vocalem orationem vtilem & salutarem esse: At verò sitne itidem necessaria, nonnullam quæstionem habet. Nobis, proluxa disputatione missa, probabilius fit, secundum se absolutè necessariam non esse. Nam si per se absolutè necessaria esset, aut id esset necessitate finis, aut necessitate præcepti; at neutro modo videtur necessaria. Non necessitate finis. Nam quicquid obtineri potest oratione vocali, hoc ipsum etiam men-

Vocalis oratio secundum se absolutè ad salutem non est necessaria.

mentali impetrari potest. Neque necessitate rursus præcepti saltem communis; quia nusquam in nouo, aut veteri Testamento cautum extat, ut priuatim orantes beatitudinem, aut aliquid ad illam faciens, vocali oratione urgeant. Quod si quæ Scripturæ de vocali oratione agunt, ut plurimæ sanè agunt, illæ de ea non agunt tanquam de re præcepta, sed tanquam de re utili & salutari. Orauit sanè CHRISTVS sæpe vocaliter, & vocaliter orare docuit; verùm non omnis CHRISTI actio aut institutio legis vim obtinet. Dixerim per se absolute, aut communi præcepto non esse necessariam: Nam qui quacunque de causa impeditus, mentaliter orare non posset, ille profectò, cum priuata necessitas, aut publica utilitas id postularer, vocaliter orare deberet. Idè de illo statuas, qui voto, vel iuramento, vocali orationi se obligauit: Aut cui à confessario, aut alio quocunque, legitimam potestatem habente, tale quippiam impositum fuerit.

DE mentalis orationis necessitate nulla est controuersia: Nam cum vocalis per se non sit necessaria, ut obiter iam ostensum est, si mentalis suo saltem loco & tempore necessaria non esset, nulla vnquam simpliciter necessaria esset. At hoc est falsum, Scripturæque & Patrum traditioni omnino dissentaneum: Neque enim scriptum esset: *Oportet semper orare*. Item: *Petite, & accipietis*, multa que alia eiusmodi, si semper liberum foret orare vel non orare; vel si absque vlla petitione, desiderata, vel ad salutem necessaria impetrare liceret. Sed neque frustra quoque ab Augu-
stino scriptum est: Nullum credimus ad salutem venire, nisi DEO inuitante; nullum inuitatum, nisi DEO auxiliante, suam salutem operari; nullum nisi orantem auxilium promereri. Et à Magno Gregorio: Obtineri nequaquam possunt, quæ prædestinata non fuerint, sed ea, quæ sancti viri orando efficiunt, ita prædestinata sunt, ut precibus obtineantur. Nam ipsa quoque perennis regni prædestinatio ita est ab omnipotenti DEO disposita, ut ad hoc electi ex labore perueniant, quatenus postulâdo mereantur accipere, quod eis omnipotens DEVS ante sæcula disposuit donare. Deniq; tantæ interdum insurgunt tentationes & tempestates, ut nisi cum Apostolis clamemus: *Domine, salua nos, perimus*, omnino nobis pereundum sit. Tenetur proinde homo nõ solum vitam æternam, reliqua que; ad salutem necessaria ex Charitate deside-

Qui mentaliter orare non potest, aut vocaliter orare obligatus est, is vocaliter orare tenetur.

Luc. 11.

De dogm. Eccl.

Nulli adulo salus obtingit citra orationem.
In dialog.

Matth. 8.

desiderare, sed ex religione quoque petere. Verum de orationis præcepto & necessitate paulò post ex instituto.

Quando vocali, quando rursus mentali oratione utendum est, id certa regula tradi non potest, sicut nec illud quoque, utra altera sit utilior.

CÆTERVM quando solam mentalem, quando rursus mentalem & vocalem simul adhibere conueniat, id certa regula tradi vix potest. Generatim dici queat hæcenus, vocali utendum esse, quatenus ad deuotionem excitandam, vel retinendam, vel incendendam est utile. Quamobrem si externa verba internam deuotionem impediunt, ut eorum plerunque solent, qui magnos spiritus progressus habent: desistendum est à vocali, & veniendum vel redeundum ad mentalem. Ediuerso si mentalis oratio magnam adfert mentis distractionem, transeundum est ad vocalem. Deberent tamen hæc omnia certo quodam ordine sibi inuicem succedere: verum utcumque res instituat, nunquam mentalis à vocali sciungi debet. Nam sola vocalis, qualis eorum est, qui tota orationis decursu nihil, quid dicant, aduertunt, nullius apud DEVM est ponderis. Mentalis verò vocalem per se non magnopere desiderat. Nam ut mentem sursum eleues, peccatorum veniam, aut cœlestem gratiam impetres, sat est, si sola mente vota tua DEO explices. Quilibet ergo priuatim orans, eo utatur orandi modo, quo magis adiuuatur & incitatur ad pietatem; publicè autem, hoc est, vnà cum aliis preces fundens, nullis nouis aut peregrinis gestibus utatur, ne aliis, quibus cum orat, offensionem offerat.

Ex his planum fit, licet mentalis oratio secundum se absolute haberi soleat præstantior, certò tamen definiri non posse, utra huic vel illi homini sit salubrior vel utilior. Nam aliis opportunior est mentalis, aliis vocalis, prout quisque affectus est. Et eisdem ad numerum vno tempore utilior est vocalis, alio mentalis. Vox enim, ut dictum est, quandoque impedit, quandoque promouet, quandoque medio modo se habet. Verum de mentali & mixta oratione, deque vtriusque discrimine & vsu satis. De orationis malitia & bonitate (nam hæc res ad qualitatem quoque, de qua hic sermo est, spectat) nihil est ferè, quod iis addamus, quæ supra exposita sunt, cum de orationis diuisione agebatur, nisi hoc forsitan addendum sit, esse qui malæ orationi inter veræ rationis orationes locum ægrè concedant; sed id absque ratione, cum æquè mali atque boni tacitè vel apertè aliquid à DEO petere queant, & sæpe petant.

petant. Fatendum est tamen, malos vt eiusmodi, nunquam bonum, aut si bonum, nunquam tamen bene petere; sed semper malum, vel malè. Malè petunt, cum inter petendum debitam aliquam circumstantiam omittunt. Malum verò petunt, cum id petunt, quod citra peccatum fieri, vel impetrari aut non potest, aut ægrè admodum potest: Vt si quis petat iniustum lucrum aut Episcopatum.

Mali aut malè
aut malum ple-
runq; petunt.

DE ORATIONIS QUANTITATE.

DE orationis porrò mensura, hoc est, longitudine vel breuitate commodè aliquid dicturi, iterum hic inter priuatam & publicam secernere debent. Constat namque, orationes communes vel publicas eo pondere eaque mensura & numero exolendas esse, quo præfinitum est ab Ecclesia: Siquidem priuata auctoritate nihil hic addere, nihil adimere, nihil mutare licet, verum id simpliciter præstandum & dependendum est, quod à maioribus constitutum est. Ad priuatas autem preces quod spectat, ex orantis constitutioni & fini, ad quem referuntur, quoad eius fieri potest, accommodari debent; siue is boni alicuius impetratio, siue mali cuiuspiam depulsio, siue aliud quodcunque eiusmodi sit: Neque enim vnus idemque precantibus omnibus scopus præfixus est, sed alius plerunque aliis.

Priuata orationis mensura est incerta, publicæ lex Ecclesiastica.

PUBLICAE proinde orationis mensura est lex vel sanctio Ecclesiæ; priuata verò id, quod iam diximus, vel prudens cuiusque orantis discretio. Qui enim iudicio valet, haud difficulter apud se statuet, quousque orationis studium producere conueniat. Statuendum est tamen, orationes omnino liberæ non facile dici posse, aut nimis productas, aut nimis quoque contractas. Nam qui liberè orat, si prolixè orat, non peccat; sed neq; peccat rursum, si vota sua paucis exponat.

Liberæ orationes non facile sunt nimis contractæ, aut nimis productæ.

QUI DEO pro contractis debitis satisfacere desiderat, is crebras preces fundere studeat: nam quò quisque diutius frequentiusque precatur, eò citius & plenius satisfacit: Quandoquidem prolixior oratio maiori constat labore, maioriq; difficultate; cæteris autem exæquatis maioris laboris molestiæue quãtatem, maius consequitur satisfactionis pondus. Qui autem vitæ æternæ meritum venatur, magis quærat orationis feruorem, internamq;

Vbi maior labor & molestia, ibi cæteris exæquatis maior contingit satisfactio.

2 animi

animi deuotionem, quàm verborum prolixitatem. Eò namque oratio magis est meritoria, quò ex maiori charitate, maiorique spiritus feruore fuerit orta. Quare qui meritum, aut internam mentis dulcedinem aucupatur, tantisper oret, dum feruor ille spiritus perstat: Eo autem se remittente, ab oratione desistat. Si quidem natura ad id redire trepidat, & quodammodo horret, in quo antè cū tædio & molestia verfatà se meminit. Vnde Monachi Ægyptij, ne in id incommodum inciderent, crebras orationes habuisse leguntur, sed breuissimas & raptim quodammodo eiaculatas.

At obiiciat hîc fortè quispiam: Oratio continua non potest esse contracta, aut ad certam aliquam mensuram accommodata; Christus autè & post illū Apostolus semper, vel citra intermissionē orandum esse prædicat. Idem ille, qui dixit: Oportet semper orare, & nō deficere; dixit quoque: orantes nolite multum loqui, quod idem sonare videtur, quod inter orandum cōtracta oratione vtamini. At quia mota difficultas non tota prorsus hac responsione sublata videtur, ne vlla antilogiæ suspicio fiat hîc reliqua, paucis explanandum est, quid sit semper orare, quid rursus, inter orandū non multa loqui: Si quidem de vtroque loco non idem omnium est iudiciū, nec eadem doctorum hominum interpretatio.

D. THOMAS orationem non quidem secundum se sed secundum causam, quæ ad orandum mouet, cōtinuam esse debere admonet, etsi postea in ea sententia non persistat. Orationis autē causa, eodem auctore, est charitatis, hoc est, gratiæ & gloriæ desiderium. Ioan. Gerson eundē Christi locum edisserens, virtualiter vel habitualiter semper orandum asserit. Virtualiter autem vel habitualiter, vt eidē placet, is semper orat, qui, vbi semel orare cœpit, nunquam orare per cōtrariam voluntatem desistit; ita vt amplius orare nolit. Origenes & Glossa ad eundē locum hætenus semper orandum tradunt, quatenus nunquā desistendum est à bene operando. Dicit enim solet; semper orat, qui semper bene agit. Huic interpretationi astipulatur Alensis quoque. Secundum hos ergo oratione vulgarissimè sumpta semper orandum est; dictum est namque, orationem trifariam accipi, propriè, communiter & communissimè, hoc est, impropriissimè.

OMNES isti interpretes orationem continuā ponunt & admittunt, quāuis alij alio sensu & modo: verum ad Dominicæ parabola

Cauendum ne orationis prolixitate in tædiū incidamus.

1. Thesi. 5.
Luc. 18.
Matth. 6.

2. 2. q. 83. art. 14

3. p. nu. 77.

Quomodo semper orandum secundum Gersonem Orig. Glossam, & alios.

la scopū parum, ni fallor cōuenienter. Nam si rem rectè expendimus, Christus Dñs similitudine illa nō docuit, neq; docere voluit, semper citra vllam omnino intermissionē orādum esse; nōrat em̄ in hac mortali vita id fieri nullo modo posse: Voluit autē per illam nos admonere, non statim desistendum esse, si semel aut iterū aut etiam sēpius repulsam acceperimus; verū iterum iterumq; vrgendum & instandum, dum voti tandem compotes euaserimus. Quemadmodū quoq; vidua illa non contenta fuit semel aut iterū iniquum iudicem interpellare; sed repetitis vicibus toties eūdem adiit & interpellauit, donec tandem sua importunitate inuitū expugnauit. Neq; enim Dñs paradigmate illo indicare voluit, viduā illam perpetuō ad iudicis ostium hēsisse, donec tandem, quod beneuolentia non poterat, importunitate extorqueret, sed crebrō eundē adīisse, frequenterq; de suo aduersario vindictā expetiisse.

ADDO, verba illa non esse Christi, continuam orationem indicentis; sed Euangelistæ, quomodo Christus similitudine quadā instanter orandum esse docuerit, exponentis. Quōd autem allatæ ad Euangelicam parabolam explanationes non ita sunt planæ, vt omni prorsus difficultate careant, opōsa probatione non magno opere indiget. Ex prima sequitur, qui Christo per gratiā vel charitatē semel adiūctus est, eum vt determinatē aliquid à Deo petat, opus non habere; parabola autē agit de instanti oratione; prout vidua illa de aduersario suo instāter vindictā petebat. Secunda ad parabolæ scopum minus adhuc facit: Aliud em̄ quærit illa, quā simplicem rei cuiuspiam petitionem, à qua animus per oppositā volūtatem nunquam resiliat. Sed neq; verum est quoq; orationē virtualiter vel habitualiter continuam esse debere. Nam re, quæ petebatur, semel impetrata, nō est vt eam actū vel habitu ampliū vrgemus; & eadem necdum obtenta, quoties lubitum fuerit, desistere licet, maximē si id, quod petitur, ad salutem non est absolute necessarium. Quin tertia quoque non ita multum cum parabola affinitatis habet: Aliud est namq; ab hoste vindictā vel aliam quamcunq; rem vtilem vel necessariam petere; aliud bonis operibus continuō vacare. Oportet ergo semper, hoc est, instanter magnaq; cum contentione, quod nobis necessarium iudicamus, petere: neque priūs à petitione desistere, quā iudicem nostra importunitate in sententiam nostram transtulerimus.

Quo sensu dictū sit, semper orandum esse.

Refutatur sententia Thomæ, Gerlonis, Origenis, & aliorum quorundam de continua oratione.

1. Theff. 5.

Scripturæ phra-
si ea assiduo fie-
ri dicuntur, quæ
fiunt crebro.

Lucæ 1.

Lucæ 2.

Qui cōtinuè vel
sine intermissio-
ne orare rectè
dicantur.

Semper orandū
sicut semp gau-
dendum.

1. Theff. 5.
Eccles. 3.

DICIS: Esto, **CHRISTI** parabola continuam orationem non deposcat, deposcit tamen Apostoli admonitio: Siquidem is nulla usus similitudine aut circuitione, absolute sine intermissione orandum pronunciat. Concedi potest, Pauli dictum aliquatò acrius urgere; Sed neq; huius quoq; mens fuit, mentali aut vocali orationi perpetuò insistendum esse, ita ut nulla ab orationis studio detur cessatio, aut requies. Voluit nos autem crebras frequètesq; ad Deum preces eiaculari, ne lōgo temporis interuallo ab oratione ferjātes, hostis insidiis capiamur, aut in aliquod aliud incommodum incidamus, idq; vsitata scripturæ phrasi. Nam Actorum duodecimo sine intermissione pro Petro carceri mancipato oratum legimus; & tamen non fit verisimile, nullā orantibus à preceatione requiem fuisse indultam. Sic quoq; Anna filia Phanuel nunquā de templo decessisse scribitur, & tamen credi vix potest, eam dormiuisse in templo, aut cibum sumpsisse in templo, aut cetera politica aut animalis vitæ munia in templo obiuisse. Sed neq; tota quoque nocte & die ieiunabat & orabat, ut ibi asseritur; sed hæc omnia per certas tantum temporum intercapedines præstabat.

RECTE proinde sine intermissione, vel semper orare dicitur, qui statis quotidie horis orat, etiam si intermedio tempore aliud agat. Nec ab hac sententia abhorrent, quæ D. Thomas in solutione quarti argumenti in rem præsentem adfert; ait enim: Aliquis continuè orat, vel propter cōtinuitatem desiderij, ut dictum est, vel quia non intermittit, quin temporibus statutis oret, vel propter effectum, siue in ipso orante, quia etiam post orationem manet magis deuotus; siue etiam in alio, puta cum aliquis suis beneficiis prouocat alium, ut pro se oret, etiam quādo ipse ab orando cessat & quiescit. Denique semper orandum est, sicut semper gaudendum est. Apostolus enim vtrumq; coniungit; ait namque: Semper gaudete, sine intermissione orate, atqui, ut ex Salomone didicimus, nō semper gaudendum vel ridendum est; sed suo quoque tempore flendum & plangendum. Sortiuntur enim mortalia omnia suum tempus suamq; vicissitudinem.

SED iustus nihilominus homo eget perpetuo Dei auxilio, vel ne cadat, vel ut lapsus resurgat, vel ut à peccatis, quibus irretitus tenetur, se expediat, (sine peccato enim non viuitur) vel certè ut **DEO** pro offensis aequaliter satisfaciatur; gratia autem com-
muniter

muniter non datur, neque semel data conseruatur, nisi humiliter id petatur. Quicquid hinc dicitur, hoc totum cōcedi potest, verū hinc nō sequitur, continuæ orationi insistendū esse. Sat est enim, si debita loca & tempora obseruentur: Siquidem præceptum, quo ad orationem vrgemur, est vnū ex eorum numero, quæ certum à nobis actum exigunt; eiusmodi autem non obligant ad semper, vt dici solet, sed pro loci & temporis & aliarum peristatēon qualitate. Debet proinde homo orare, sed necessitate id exigente; vt cum sacramentum sumere, aut periculosum iter ingredi instituit; aut grandius cum Dæmone vel carne certamen inire; vel ali- quod aliud negotium pōdprofum capessere compellitur. Verū de hoc postea.

QVOD verò ad multiloquium attinet, quod CHRIS TVS ab orationis regno proscribere videtur; ait namque: Orantes, nolite multum loqui; non est istuc ita accipiendum, quasi prolixè orare, aut eandem rem sēpius vrgere, nefas sit, licet enim: nam & Dominus ipse in oratione frequenter pernoctabat, & in agone constitutus prolixius orabat, & calicis translationem tertio deprecabatur. Sic plurimos Sanctos diem cum nocte orando transmisisse legimus. Proscribitur hinc autem & condemnatur inanis quædam gentilitiāq; in orando garrulitas. Etenim cum pagani eos inuocarent, propitiorumque numinum loco haberent, quos homines extitisse plerique eorum nihil dubitabant; perinde cum illis agebant atque cum hominibus, erroribus, perturbationibus, cæcitateque humanæ naturæ miseris obnoxiiis.

QVAMOBREM vt duros aut aliās difficiles blanda oratione inflectere, absentes voce contentiore aduocare, causæ statum nescientes informare, aliud tandem agentes cohortatione attentos reddere consueuimus; ita illi minima opinione sua præsentia composita, absentia verò sonora oratione compellabant, quò nimirum hac ratione facilius, quod petebant, impetrarent. Sic sacerdotes Baal diū multumque Baal DEVM suum, vt exaudirentur, in clamasse scribitur: quos proinde Elias Propheta eiusmodi sarcasmo excepit: *Clamate voce maiori, DEVS enim est, & fortè loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere, aut dormit, vt excitetur. Clamabant ergo voce magna, & incidebant se, iuxta ritum suum, cultellis & lanceolis, donec perfunderentur sanguine.* Sed & Dæmones quoque, quos in Iouis,

Quando præcipue sit orandum, ita vt peccetur si orationi non insistatur.

Matth. 6.

Lucæ 6.

Lucæ 22.

Quid sit inter orandum multum loqui.

3. Reg. 18.

Dæmones citra
externa indicia
mortalium cogi-
tatus cognoscere
non possunt.

aut Mercurij, aut Apollinis, aut Herculis, aut alterius hominis personam transformatos colebant, reipsa vocibus, aliisque indicis, aut signis, è quibus orantium conceptus haurirent, egebant; vt qui in illorum corda illabi, secretosque eorundem cogitatus rimari non possent.

Cur pagani &
infideles proluxa
oratione Deos
suos inuocabant.

DOMINVS itaq; non omne multiloquium inhihet, sed tantum paganum vel paganorum cognatum; ait enim: *nolite multum loqui, sicut Echnici faciunt.* Causamque, cur multa temerè verba profunderent, adferens, hæc subdit: *putant enim, quòd in multiloquio suo exaudiantur.* Quæ dicit huc tendunt: Non alia illi de causa prolixè orant, quàm vt inuitos auersòsue in sententiam suam pertrahant, vel certè vt ignaros de causæ vel egestatis suæ statu informant. Vnde rursum subiungit: *nolite ergo illis assimilari.* Scit enim pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum; quasi dicat: Illi clament, illi verba prodigant, illi Rhetorù tropis & flosculis vtântur, quibus res est cù mutis insensatisq; statuis, aut, si quid eo amplius, cù iis, qui, quid in homine est, scire non possunt; Vobis autè, quibus cum eo negotiù est, qui vbiq; præsens est, omniàq; scit, priusquàm fiant, non opus est multis verbis, sed iis solù, quibus vota vestra patefaciat, meamq; potentiam & misericordiam vos agnoscere declaratis.

Cuiusmodi sint
illi, qui multum
loquuntur, & pa-
rum orant.

MULTUM ergo loquitur & parum orat, qui multiloquio suo DEVM perinde ac hominem in suam sententiam pertrahere laborat, quasi aliter inflecti nõ queat: Quandoquidem istud conari vel opinari, nõ tam stultum est quàm planè impium. Multum rursum loqui & parum orare dici potest, qui inhonesta vel aliàs illicita à DEO efflagitat, esto concisissimè oratione id faciat: Siquidè quicquid est contra legè vel rationem, hoc totum multum, imò verò nimium est; à DEO enim petenda sunt gratia & gloria, & quæ adhuc obtinenda sunt vtilia vel necessaria, nõ caduci honores, aut opes, non inimicorù interitus, nõ huius generis alia; aut si quid istiuscemodi petendù est, absolutè petendù nõ est. Multum nihilominus loquitur & parum orat, qui inter orandum vtitur verbis nimium affectatis, aut nimis exquisitè compositis: tollunt hæc enim omnem deuotionis & spiritus gustù, nec placent DEO, qui candore & simplicitate magis capitur, quàm verborù lenocinio. Multum tandem loquitur & parum orat, qui multa verba citra necessitatè eructat, etiã si tantum honesta vel licita petat. Absit ab oratione, scribit

Augu-

Augustinus, multa locutio, sed non desit multa petitio, si feruens perseverat intentio: Nā multū loqui, est in orando rem necessariā superfluis verbis agere: plerumq; enim hoc negotiū plūs gemitib. quā sermonibus agitur. Patet ergo semp orare, & nō multa loq; inter se non pugnare, quōue modo vel ratione bonus Christianus utrumq; p̄dictō rū p̄stare queat, & p̄stare quoq; suo tēpore debeat.

DE ORATIONIS FORMA.

DE orationis textura vel forma idem certa quadam ratione dici potest, quod de eiusdem qualitate & quantitate iam dictū est. Nam si est communis vel publica, ea solū verborum forma recitari vel decantari debet, quę ab Ecclesia est præfinita: Nihil enim homini priuato circa eam rē immutare licet; sed vnū illud simpliciter dependendum est, quod maiorū auctoritate constitutū est, & eo quidē modo & ordine & verborum tenore, quo cōstitutum est. Si autē est oratio priuata, cū aliud nihil sit orare, quā interni desiderij interpretem agere, potest vnusquisq; iis verbis vel signis inter orandū vti, quibus desiderium suum commodē decenterq; exprimat; si tamen vocali oratione vti placuerit: Nam si ea vti non voluerit, nulla opus erit externa precandi formula.

VERVMENIMVERO quōd multi passim comperiantur vsq; adeo rudes, vt neq; idoneos cōceptus formare, neq; vtcunq; formatos commodē exprimere valeant: Tum etiam quōd nō omnes vbiq; quid petere conueniat, satis exploratum habeant, operæ precium fuit, vt per quosdam idoneos rei illius artifices certę quędam orationis normę conciperentur, scriptōq; inuulgarentur, quę & simplices erudirent, & à formandi labore liberarent, & inane confusumq; multiloquium, quod ibi plerunq; accidere solet, vbi imperitia regnat, præpedirent, & deuotionem suo pondere & gravitate excitarent, & de tempore tandem, quo orationi vacandum est, incogitantes commonefacerent.

Ea propter Apostoli, quā ardua res sit, commodē orare, nō ignari, precandi methodum à CHRISTO expetendam putauerunt. *Docete nos, inquit, orare, sicut docuit Ioannes discipulos suos.* Quin in veteri Testamento quoq; multæ extabant orandi leges, multi precandi modi; quos ætatis illius sapientes diuino spiritu afflati, pro diuersis rebus impetrandis vel incōmodis auertendis conscripserant, populōq; communes fecerāt. At multò verò plures sub lege

Euan-

Epi. ad Probam.

Publica oratio
ea verborum for
ma perfolui de
bet, quę ab Eccle
sia est præfinita.

Vbi imperitia
regnat, ibi mul
tiloquium ple
runque locum
habet.

Lucæ 11.

Triplex precū
Ecclesiasticarum
genus.

Oratio domini-
ca excedit omnes
alias orationes,
quodcumq; tan-
dem spectare li-
buerit.

Collo. 2.
Math. vlt.
Oratio domini-
ca est præstantif-
sima.

De orat. Domi.
Actor. 2.
Ioan. 14.

Oratio domini-
ca sæcundissima.

In exp. or. Dom.

Ad Prob.

Nihil iuste peti
potest, quod do-
minica oratio
non comprehē-
dat.

Ecclef. 36.

Psal. 79.

Psal. 118.

Euangelica sunt editi. Vix vlla enim extat res, quæ honestè peti possit, de qua peculiare orationes & preces non sint conscriptæ. Est nihilominus magnus in eiusmodi orationibus delectus habendus, ne forsan inde virus hauriamus, vbi mel querebamus. Omnium præstantissimæ & tutissimæ sunt, quæ petuntur ex sacris bibliis; proximum locum tenent, quas vniuersalis Ecclesiæ vsus approbauit; postremum, quas diuturna particularium Ecclesiarum consuetudo recepit: Quamuis ne illæ quidem omnes satis sunt limatæ & aptæ.

INTER omnes autem precandi formulas, omnium iudicio, principatum obtinet oratio Dominica; siue orationis huius dignitatem, siue fecunditatem, siue ordinem, siue breuitatem, siue aliud quodcumque eiusmodi considerare lubeat. Est orationum omnium dignissima; quia ab eo dictata nobisque tradita, in quo omnes thesauri scientiæ & sapientiæ sunt reconditi, cuique tradita est omnis potestas in cælo & in terra; nempe ab vnigenito summi DEI Filio. Quæ oratio, scribit Cyprianus, potest esse spiritualior, quàm quæ à CHRISTO nobis data est? à quo etiam Spiritus sanctus nobis missus est? Quæ petitio apud patrem exauditor, quàm quæ ab ore Filij, qui veritas est, prolata creditur?

EST fecundissima, quando quidem nihil extat, quod iuste peti queat, quod ea in se non comprehendat. Magna, scribit idem Cyprianus, sunt orationis Dominicæ sacramenta, quia multa & magna breuiter sunt in sermone collecta; ita vt nihil prætermisum sit, quod non in precibus & in orationibus nostræ cœlestis doctrinæ compendio comprehendatur. Huic cognatum est illud Augustini: si rectè & congruenter oramus, nihil aliud petere possumus, quàm quod in oratione Dominica positum est. Et infra: Si omnia sanctarum precationum verba percurras, quantum existimo non inuenies, quod ista oratio Dominica non includat. Et scripturarum exemplis, quod dixerat, verum esse per singulas petitiones ostendens, hæc subdit:

QUI dicit: Clarificare in omnibus gentibus, sicut clarificatus es in nobis, vt Propheta tui fideles inueniantur, quid aliud dicit, quàm sanctificetur nomen tuum? Qui dicit: Ostende nobis faciem tuam, & salui erimus, quid aliud dicit, quàm adueniat regnum tuum? Qui dicit: Dirige gressus meos in semitis tuis secundum eloquium tuum, quid aliud dicit, quàm fiat

voluntas tua? Qui dicit: Diuitias & paupertatem ne dederis mihi, quid aliud dicit, quàm panem nostrum quotidianum da nobis hodie? Qui dicit: Memento Domine David & omnis mansuetudinis eius, & iterum: si reddidi retribuētibus mihi mala, quid aliud dicit, quàm dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris? Qui dicit: Aufer à me concupiscentiam ventris, quid aliud dicit, quàm & ne nos inducas in tentationem? Qui dicit: Eripe me de inimicis meis, quid aliud dicit, quàm sed libera nos à malo? Et sic si per omnia sanctarum precationum verba discurras, nihil inuenies, quod in ista oratione Dominica non contineatur. Hactenus Augustinus, qui idem quoque confirmat ex omnibus pene afflictionibus, quæ in hominē cadunt. Verum non est huius loci fufius isthæc persequi: Pertinet ea enim ad singularum petitionum explanationem, quam hic non meditatur.

EST eadem rursus sapientissimo ordine digesta. Nam cum oratio desideriorum nostrorum interpret sit, consentaneum est, ut votorum nostrorum ordini respondeat ordo petitionum. Est autem desiderij & executionis dispar ratio: Siquidem id postremo plerumque obtinetur, in quod voluntas primò fertur; Vnde dici solet, quod primum est in intentione, id vltimū est in executione. In voluntatis autem desiderium primò cadit finis: mox ea, quæ sunt ad finem; & quæ fini sunt viciniora, ea voto sunt priora; sicut è diuerso, quæ executione sunt priora, ea à fine magis sunt disita. At finis noster DEVS est. In DEVM autem voluntas vel desiderium nostrum bifariam tendit: Vno modo absolutè, prout nimirum secundum se summum bonum est, & huc tendit prima orationis Dominicæ petitio; petimus hac enim nominis illius sanctificationem, eiusdemque gloriam & perfectionem. Altero modo relatè; prout nimirum summum nostrum bonum est; & ad hoc pertinet secunda petitio, qua regni illius aduentum exoptamus.

AD finem autem, qui DEVS est, bifariam aliquid nos promouet; vno modo per se, altero modo per accidēs. Per se huc nos dirigit bonum vtile, quod est bipertitum. Alterum primariū, quale est, quod directè in hunc scopum nos transmittit. Eiusmodi bonum est vitæ æternæ meritum. Meritum autem religiosa diuinorum præceptorum obseruatione præcipuè comparatur. Atque huc spectat tertia Dominicæ orationis petitio, nempe illa: *Fiat voluntas tua sicut in celo & in terra.* Alterum secundarium minusque

Prouerb. 30.

Psal. 131.

Psal. 7.

Eccles. 23.

Psal. 58.

Oratio dominica sapientissimo ordine digesta.

Voluntas humana bifariam in Deū fertur, absolutè & relatè.

Ad cœlestē beatitudinem, bifariam nos aliquid promouet, per se & per accidēs.

principale, quo nimirum veluti instrumento externoque adminiculo ad sempiternæ vitæ fontem promouemur. Hoc autem ambimus, dum ita oramus; *panem nostrum quotidianum da nobis hodie*; siue de naturali & terreno pane id accipiatur, siue de cœlesti & transfaturali, hoc est, Eucharistico & Sacramentali. Nam vt panis naturalis inter cibos naturales primas sibi vendicat; ita Eucharistia inter cœtera Sacramenta, quæ sunt quædam spiritalia alimenta.

Tria sunt, quæ à cœlesti gloria nos impediunt.

PER accidens ad DEVM cœlestemque beatitudinem prohibentis vel præpedientis remotione dirigimur. Ab utroque autem tria nos impediunt. Horum primum & potissimum est peccatum; siquidem vnum hoc directè à cœlesti regno excludit. Et huc tendit quinta petitio, nimirum illa: *dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*. Secundò non parum sæpe institutum melioris vitæ cursum remoratur tentatio: Efficit enim hæc, præsertim si grauior extiterit, ne promptam DEO præstemus obedientiam: Quandoquidem sua natura inclinatur ad peccatum; & nisi cautio & peculiare DEI auxilium adsit, frequenter in illud deiicit: & contra hanc assignatur sexta petitio, quæ est eiusmodi: *Et ne nos inducas in tentationem*. Tertiò & postremò non leue multis vinculum iniiciunt vitæ huius miserie & pœnæ, aliæque, quæ vel ex his oriuntur, vel eas comitantur; & contra hæc facit vltima petitio, quæ talis est: *Sed libera nos à malo*. Alij alia ratione & methodo colligunt petitionum harum seriem & numerum, sed in rem præsentem fat est iam assignata.

Oratio dominica pro rebus ponderare est breuissima.

Causæ diuersæ, cur oratio dominica sit succinctoria.

EST tandem pro rerum pondere & sententiarum grauitate breuissima. Contexuit autem CHRISTVS Dominus orationem hanc verbis paucis, primò quidem quò hinc coniciamus, inter orandum magis vtendum esse mente & animo, quàm verborum strepitu, Patremque misericordiarum DEVM (modò pio submissoque pectore inuocetur) facilimos aditus præbere. Mox verò quò absque molestia & tædio crebriùs repeti, maiorique cum deuotione & attentione dici possit: Siquidem animus orationis prolixitate defatigatus, facili negotio ad inepta dilabitur. Postremò autem quò commodiùs ab omnibus valeat edisci. Vix enim tam rudis aut indocilis quispiam comperitur, qui orationem Dominicam, saltem secundum sententiam, dummodo velit, memoria complecti non possit. sed & verba quoque tanta non sunt, vt perdisci non queant.

QVAM-

QVAMOBREM omni excusatione indigni videntur, qui hæc non tenent, aut vt teneant, diligentem operam non nauant. Certè Concilium Toletanum quartum CHRISTVM omnibus, vt orationem hanc dicant, præcepisse affirmat. At quomodo dicent, si ignorant? Quin Remense Concilium quoq; nulli Christiano orationem Dominicam ignorare fas esse disertis verbis pronunciat: nisi quis forsan isthæc, aliâque similia, quæ alibi leguntur, non ad verborum seriem referenda existimet; sed tantum ad orationis sententiam; omnibus enim generatim compertum esse debet, quid petendum sit, quidque honestè peti possit; hoc autem totum habetur in oratione Dominica. Patet ex his ergo, quot modis & partibus oratio Dominica cæteris omnibus à quibuscunque tandem conscriptis præstet.

NEQVE hinc tamen sequitur, solis illis verbis, quæ Dominus præscripsit, inter orandum perpetuò vtendum esse: vt insulsè aliquando putauerunt & docuerunt insani VValdenses. Nam & ipse CHRISTVS & Apostoli eiusdem post ipsum alia orandi forma per sæpe vsi sunt. *Mi pater, ait CHRISTVS, si possibile est, transeat à me calix iste.* Item: *Pater sancte, serua eos in nomine meo, quos dedisti mihi.* Item: *Pater dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt.* Et Apostoli: *Tu Domine, qui nosti corda omnium, ostende quem elegeris ex his duobus vnum.* Possumus ergo exemplo CHRISTI & Apostolorum, imò totius Ecclesiæ, quæ pro rerum diuersitate, quas petit, diuersis precationibus de more vtitur, quibuslibet verbis, dummodo sint commoda, secreta cordis nostri vota DEO patefacere.

AT quanquam animi desiderium quibuslibet idoneis verbis depromere liceat, non licet tamen aliquid desiderare, aut petere, quod ad aliquam Dominicæ orationis partem reduci non queat. Nam, vt ex Cypriano & Augustino paulò antè demonstratum est, quicquid piè iustèq; peti potest, hoc totum CHRISTVS oratione illa complexus est. Quare cum Dominus ait: *sic vos orabit*, non cogimur, sic aduerbium; ad verborum similitudinem referre, sed sat est, si ad rerum petendarum cognitionem referamus, vt idem sit; sic orabit, quod orantes similia petitis. Et eodem modo exponere licet illud Cypriani: Aliter orare, quàm CHRISTVS docuit, non solum ignorantia est, sed etiam culpa. Sed neque CHRISTVS quoque tradidit eam formam

Can. 9.

Can. 2.
Quis Christianus, orationem dominicam dicere obligatur.

Licet alia oratione quam dominica vti.

Matth. 26.

Ioan. 17.

Luc. 23.

Act. 1.

Nihil licet petere à Deo, quod ad aliquam orationis dominicæ petitionem reduci non queat.
Matth. 6.

absolutè præcipiendo, sed tantùm erudiendo & informando ab Apostolis, vt Lucas narrat, ad hoc rogatus. Interim, vt proximè dicebamus, nullo modo culpa vacare putandi sunt, qui orationem hanc, neq; discunt, neq; dicunt, neq; vt discant & dicant incùbunt.

PORRO autem solàne lingua vernacula disci & dici debeat; an verò lingua tantùm latina vel alia peregrina, hoc nos propter diuerfos locorum & prouinciarum ritus & consuetudines in medio relinquimus. Generatim dici potest, qui priuatim & liberè orant, consultiùs facere, si ea lingua vel idiomate mentem suam coram DEO effundant, quam rectiùs callent. Quandoquidem affectus consequitur intellectum, vbi autem nullus eorum, quæ petuntur, vel dicuntur, habetur intellectus, aut quidam tantùm generalis, ibi ordinaria lege exiguus assurgit affectus. Quare nisi lex aut mos patrius obstet, idiotæ literarumque rudes rectiùs faciunt, si orationem Dominicam, salutationem Angelicam, symbolum fidei, præcepta Decalogi, cæteraq; fidei rudimenta ea lingua ediscant, quam vnà cum lacte hauserunt, quam si quamuis aliam externam vel peregrinam ad eam rem adhibeant.

DIXERIM, priuatim orantes consultiùs facere, si noto sermone inter orandum vtàtur, quàm si ignoto: Nam si qui sunt viri aut fœminæ, quæ horas Canonicas ex ordinis sui statuto publicè canunt aut legunt, illè instituti sui legibus accommodare se debent, & nò promiscuè hac vel illa lingua vti. Sed & tolerabilius est quoque, si Italus, vel Hispanus, vel Gallus orationem dominicam latinè recitet, quàm si Germanus, aut Sarmata, aut Bohemus id faciat. Siquidem natiuum horum idioma cum lingua latina nullam prorsus cognationem habet, illorum satis magnâ. Et hæc de orationis forma.

DE ORATIONIS LOCO.

AD loci porrò, in quo orandum est, qualitatem quod spectat, ea ex precum discrimine, cuius semel atq; iterum iam antea mentio facta est, peti debet. Neq; enim par ratio est publicarum & priuatarum precum. Quamuis enim communes vel publicæ preces vbilibet locorum salubriter fundi queant, & pro rerù necessitate, vel temporù difficultate fundi quoq; nonnunquã soleant (nam & per agros & cãpos, p vrbes & vias publicas, per exercitus & nauales classes, & alia quæ loca ad impendentem cladem vel præsentem

Oratio dominica, cæteraq; que ad Christianam catechesin spectant, ab iis qui latinè non callent & priuatim orant, salubriùs discuntur & discuntur lingua vernacula quàm latina.

Publicæ preces pro rerù necessitate vbilibet depromi possunt.

miseriam depellendam opportuna, stationes haberi possunt, nostraque & auorum nostrorum memoria sæpe habitæ sunt. Sed & Martyrum quoque tempore Christi fideles in montibus & cryptis terrarumque cauernis, vel in priuatis ædibus multò frequentius cõuentus agitabant, quàm in publicis Basilicis; vt quæ perraræ id ætatis extarent) vsitatiùs nihilominus in locis certò ad hoc munus determinatis & destinatis, vt sunt templa publica que oratoria, fundi haberi que assolent; Quò nimirum ij, pro quibus funduntur, illi, si voluerint, sese coniungere; nec, nõ ritene ac decentera fiant, quæ communi omnium nomine fieri debent, exploratè cognoscere valeant. Nam, vt obiter supra indicatum est, Ecclesiæ ministri non ea de causa ex publico sacrone censu aluntur vt otientur, verùm vt quotidie pro communi omnium salute precentur, debitumque; Deo cultum deferant: Sicuti in veteri Testamento leuitæ pro cæteris omnibus tribubus, quarum sudoribus visitabatur, iugiter in tabernaculo Deo deferuiebant. Debent proinde publicæ preces publicis certisque locis persolui; sicut etiam certis statisque temporibus & horis; nisi publica forsân utilitas, vel necessitas aliud quandoque postulauerit.

At verò priuata & libera preces, imò etiam præceptæ, quæ iure vel consuetudine nullum certum locum sibi determinant, quouis loco, dummodo cæteræ circumstantiæ non desint, de promi ac fundi possunt. Ad secretum orationis locum pertinet illud Christi: *Tu verò cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito, & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Ad quemlibet promiscuè illud Apostoli: *Volo viros in omni loco orare, leuantes puras manus sine ira & disceptatione, similiter & mulieres.* Et illud item Prophetæ Regij: *In omni loco dominationis eius, benedicat anima mea Domini.* Et illud tandem Christi: *Veri adoratores Patrem in spiritu & veritate adorant.* Siquidem spiritus, quòd partis exors sit, abstrahit à loco & tẽpore. Præterea oratio exterior interioris voti vel desiderij interpret & index est: atqui interior vis animi fertur in Deum sine ordine ad certum tempus vel locum. Denique cum Dei præsentia à nullo loco excludatur; (Scriptum est enim: *Ego cælum & terram impleo.* Rursum: *Quò ibo à Spiritu tuo? Si ascendero in cælum, tu illic es; si descendero ad infernum, ades; si sumsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim illic manus tua deducet me) nullus*

aa 3 quoque;

Quo sine sacris initiati ex sacro censu alantur.

Matth. 6.
Preces priuatae
vbilibet fundi
possunt.

1. Tim. 2.

Psal. 102.

Ioan. 4.

Hierem. 25.

Psal. 138.

quoq; locus ab illius cultu & laude vacare debet, adeoque seclusa aliorum offensione, quæ in mentali oratione locum habere non potest, in omni loco licitè adoratur & inuocatur.

Sacius & vtilius
& decetius quo-
que est in sacro
quàm in profa-
no loco oratio-
nem facere.

VERVM enim uerò licet vbilibet locorum, etiam in stabulo, si alius cõmodior locus se nõ obtulerit, Deum inuocare, eiusdemq; fauorem & opem implorare liceat; sit id tamen conuenientius in locis sacris, precibusq; fundendis ex instituto destinatis, quàm in profanis. Nam si ea omnia, quæ ad humanæ vitæ vsum cõficiuntur vel administrantur, habet sua certa & determinata loca (neq; eim eodẽ loco cubatur & cœnatur; idem statuatur de reliquis, singulæ enim artes, singulaq; munia, sua fortiuntur loca suasq; officinas) cur oratio, quæ, vt rectè fiat, maxima attẽtione & studio eget, nullum peculiarem locum sibi vëdicet? Vt ergo locus sacer profanis negotiis tractandis non censetur idoneus: ita neq; locus omnis profanus vocalibus præsertim & debitis precibus ad Deum fundendis sat cõmodus videtur; adeoq; si domi oratorium vel alius opportunus locus desit, consultissimum & decetissimum est, orationis causa publica templa adire.

Sacer locus mul-
ta offert, quæ de-
uotionem exci-
tant & augent.

SED neq; solùm decens est, orationis causa sacra loca frequẽtare; sed multis quoq; de causis vtile & fructuosum est: Quandoquidem propter cõsecrationem, Christi q; in sacrosanctæ Euchariistiæ Sacramẽto, sacrarumq; reliquiarum & Angelorum præsentiam; tum ob certam quoq; DEI Opt. Max. promissionem, (neq; enim minor est virtus Episcopi cõsecrantis, piissimasq; totius Ecclesiæ nomine preces adhibentis, quàm Salomonis) publica templa multò ad orandum, feruoremque excitandum sunt aptiora, multoque ad id impetrandum, quod petitur, efficaciora, quàm loca quæcunque profana.

Matth. 18.

Concurfus orã-
tium auget ora-
tionis vires,

MITTO hinc piorum exemplum, quod magnã vtiq; ad excitandam deuotionem vim habet. Quis enim ad orandum se nõ componat, dum alios secum agentes tam feruidas preces fundere cõsiderat? Mitto singularem eorundem, dum ad vnum aliquod opus sanctè conspirant, quiduis efficiendi vel impetrandi potentia; notum est enim illud Christi: *Dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terrã, de omni re, quæcunq; petierint, fiet illis à Patre meo, qui in caelis est.* Iam si tantam vim habet duorum, aut trium consensus ad impetrandum, quid non impetrabitur si aliquot millia, vt sæpe fit, in vnum

vnnum coierint? Deumq; pro re aliqua salutari, vel necessaria suppliciter rogauerint?

Mitto tandem, locum sacrum pij cuiusdam admonitoris officio perpetuò fungi. Etenim qui horreum, vel cœnopolium, aut aliū quemcunq; eiusmodi locum profanum ingrediuntur, nihil ferè vnquam obuium habent, quod de pietate fundendissue ad Deum precibus illos cõmonefaciat; sed multa potiùs, quæ à precandi benèq; agendi studio seuocant. At verò vbi quis pio animi studio quodcunq; templum intrauerit, vt nullus adsit, qui exemplo, prouocet, aut consilio instiget, ex ipso statim loco lociq; cõpositione orandum esse intelligit. Atq; hinc factum videtur, vt in plerisque Germaniæ ciuitatibus publica templa ita sint exedificata, vt ostiis ex diametro oppositis publicam quasi semitam transeuntibus offerant, quò hac ratione ij quoq; ad orandū prouocentur & inducantur, qui nullam fortassis de oratione cogitationem conceperant: Mouent enim obiecta sua natura sensus, & illi mētem. Patet hinc ergo, non solùm decorum esse, in locis diuino cultui dedicatis orare, verùm etiam vtile & salutare. Sed obiicis; **CHRISTVS** Dominus, vt paulò antè auditum est, orationem priuatam secretò vult fieri, ait enim: *Is autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum &c.* Secretum autem & publicum inter se pugnant. Ad hoc breuiter dici potest, publicum & priuatū ad orationis naturam secūdum se nihil facere. Nam cum orare, actus sit genere suo bonus, vbilibet fieri potest, et laude dignus est, vbi cunq; tandem fiat, modò rectè fiat. At verò ad orātem quod attinet, debet is eo loco & tempore orare, quo minùs impeditur, magisq; ad deuotionem incitatur. Si quispiam ergo eius ingenij est, vt in hominum turba orare non queat, vel cõmodè id non queat, aut sine aliqua inani gloria vel grandi distractione nõ queat, oret is domi, vel loco aliàs secreto, nisi priuatum votum, aut Ecclesiæ statutum, aut superioris mandatum aliud exigat. Contrà verò si quis solus orans plerunq; friget, cum aliis autem orans calet, aut minùs friget, is orantium multitudini sese adiungat. Denique si quis ita affectus est, vt æquè commodè publicè orare valeat, atq; priuatim, si nihil impedit extrinsecum, consultiùs facit, si publicè cum aliis, quàm solus domi oret. Rationes huius paulò antè allatæ sunt nonnullæ, quibus maioris lucis causã vnã aut alteram adhuc addo.

Templa pij cuiusdam admonitoris munere funguntur.

Matth. 6.

Quis eo loco oret, vbi maiori spiritali fructu sese orare posse persuasum habet.

PRIMO

Honesta amant
lucem.

Ioan. 3.

Publica oratio
diuinum cultū
ornat, & proxi-
mum ædificat.

Matth. 5.

1. Pet. 2.

Cur Dominus
precaturus se-
cretum cubiculi
petere hortetur.

Matth. 6.

Quid sit mysti-
cān. cubiculo
orare.

PRIMO orare res est secundum se honesta; iam ut turpia amant tenebras, ita è diuerso honesta amant lucem: *Qui malè agit, inquit Christus, odit lucem; & non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta.* Mox publicè orare non parum facit ad diuinum cultus amplificationem proximique ædificationem; Certum est enim, quòd plures ad publicam orationem conueniunt, eò diuinum cultum augustiorem populiq̄ue deuotionem auctiorem reddi: Neque enim frustra à Domino nostro dictum est: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videāt opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui est in cælis.* Pertinet huc quoque illud Petri: *Conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, ut ex bonis operibus vos considerantes, glorificent DEVM.* Denique qui publicè orant, ab erroris vel hæresis suspicione, in quam fortè deuenire poterant, sese vindicant. Quis enim eum de religione rectè sentire diceret vel iudicaret, quem nulla re impeditum ad nullum vnquam publicum orationis locum, nisi vi præcepti fortè adactum, prodire cerneret? Addi hîc potest, si in locis publicis orare res esset mala vel minùs bona, DEVM per Spiritum suum nunquam suasurum fuisse, ut publica orationis loca non sine ingentibus sumptibus passim erigerentur & instituerentur.

Illud autem Christi: *Tu cùm oraueris &c.* non condemnat eos, qui publicè orant; condemnat autem insulsam phariseorum ambitionem. Consueuerant enim illi in Synagogis & angulis platearum stantes orare, quòd ab hominibus viderentur, piique ac religiosi vulgo haberentur, quod orandi studium, ut vanum & fastu plenum, Deo placere non potuit. Sed neque præcepti quoque vim Christi dictum obtinet, sed tantum consilij. Ostendit enim infirmis viam, per quam incedentes ab inani gloria & turba inter precandum liberi esse queant: Confutat hîc nihilominus quorundam paganorum errorem; putabant hi enim, DEVM quasi loco circumscriptum, in solis delubris supplicum preces audire, quod & falsum & cogitatu planè ineptum erat. Mysticè autem clauso ostio intra cubiculum orant, qui vbicunque tandem orationi vacent, irruentibus malorum cogitationum turbis nullum locum præstant, curasq̄ue seculares, & quicquid tandem ferenti orationi impedimentum adferre potest, studiosè eliminant. Verùm de orationis loco satis.

De orationis tempore, quæ necessaria videbantur, exposita sunt iam antè: Quòd si quid adhuc reliquum est, illud, ubi de horis Canonicis seorsum differetur, còmodius explicabitur. Hic vnum id solùm monuerim, nempe; publicas preces tempori, quod vel lege præfinitum, vel more receptum est, accommodari debere; priuatim autem orantes quavis diei hora orationi salubriter vacare posse. Falluntur enim, qui solis dominicis & festis diebus orandum putant; nam etsi dies illi peculiari quadam ratione pietati & deuotioni nuncupati & consecrati sint, cæteris tamen diebus ab oratione non est prorsus abstinendum. Sanè qui manè, antequàm ordinarium opus adoriuntur, & vesperi rursus, priusquam quieti sese dedunt, breui saltem oratione sese non muniunt, illi Christiani hominis officium nimis supinè & negligenter obeunt, magnæque ruinæ periculo sese exponunt.

De corporis compositione & situ, cæterisque gestibus & cæremoniis, quarum cum in publica tum in priuata quoque oratione usus est, sacræ literæ nihil, quod præcepti vim præ se ferat, tradunt. Scribit sanè Paulus: *Volo viros in omni loco orare leuantes puras manus.* Et alio loco: *Flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi etc.* Sed neque per hoc, ut inter orandum genua incuruamus, neque per illud, ut manus subleuemus, mandat. Verùm verbo & exèplo, uti castas humilesque preces fundamus, tantum suadet. Sed neque sacri quoque Canones aliud ferè his de rebus decernunt, quam ut ad Euangelij lectionem stetur, ad nominis Iesu pronunciationem genu flectatur, ad versiculum, Gloria Patri & Filio &c. assurgatur, ne ad còmunem orationem inter Pascha & Pètecosten genua curuentur. Quamobrè in publica oratione vnusquilibet Ecclesiæ suæ ritum & consuetudinem obseruet: in priuata autem id sequatur, quod in finem, in quem tendit, præ cæteris utilius fore arbitratur.

HUGO Victorinus de externis eiusmodi ritibus & cæremoniis, scribit alicubi in hunc modum: Sunt quædam in Ecclesia Sacramenta; in quibus etsi principaliter salus non consistit, tamè ex his salus augetur, inquam deuotio exercetur. Et ex iis quædam constant ex rebus, qualia sunt aquæ aspersiones, susceptio cinerum, benedictio florum, cereorum, & huiusmodi. Aliqua còstant ex factis; qualia sunt signaculum crucis, exufflatio exorcizationis, expansio manuum, incuruatio genuum, & huiusmodi. Aliqua còstant in

bb dictis,

Non solùm festis, sed etiã pro festis diebus orandum est.

1. Timoch. 2.
Ephes. 3.

De corporis, gestibus & cæremoniis, quas inter orandum adhibere oportet, Scriptura & Canones pauca præscribunt.

Cæremontiarum rerumque Sacramentalium alie constant rebus, alie factis, alie dictis.

dictis, vt Trinitatis inuocatio. Signa proinde corporalia & gestus, quæ in oratione adhibentur, suam quoq; significatione habent.

CAETERVM vt in quauis oratione duo minimum se offerunt, vnus nimirum, qui rogat, alter qui rogatur: ita orantium gestus duo designant. Alterum ex his pertinet ad Deum, qui inuocatur; alterum ad hominem, qui inuocat. Ad Deum spectat vultus ad Orientem conuersio; Significatur hac enim, vt sol & lux, quæ inde oriuntur, & quendam inter sui ordinis res principatum obtinent, hæc quidem inter corporeas qualitates, ille verò inter cætera cœli luminaria; ita Deum, ad quem oratio dirigitur, naturas omnes procreatas immenso interuallo post se relinquere. Cùm ad orationem stamus, scribit Augustinus, ad Orientem conuertimur, vnde cœlum surgit, non tanquam hic habitet Deus, quasi cæteras mundi partes deserens, qui vbiq; locorum præsens est, non locorum spaciis, sed præsentia maiestatis; sed vt admoneatur animus ad naturam excellentiorem sese conuertere, hoc est, ad Deum, cùm ipsum corpus, quod terreum est, ad corpus cœleste excellentius conuertitur.

Quare Orientem
versus oratur, plu-
res extant cause.

Lib. 2. de serm.
Dom. mont.

Lib. 4. cap. 13.

Christus in cru-
cem actus Occi-
dentem specta-
bat.

Deus ibi magis
esse dicitur, vbi
peculiaris ope-
ratur.

DAMASCENVS communi huic rationi addit quasdam alias: Deus, scribit ille, paradysum non ad Occidentem, sed ad Orientem, vbi hominem plasmauit, posuit: quem inde quoq; propter transgressionem, expulit. Antiquam igitur patriam inquirentes, & oculum ad ipsum conuertentes, Deum adoramus. Moyses quoq; tabernaculum, velum, & propitiatorium Orientem versus habebat: Et in Salomonis templo porta Domini ad Orientem statuta erat: Et Christus crucifixus ad Occidentem spectabat: Et assumptus ad Orientem ferebatur, & sic illum Apostoli adorauerunt; ipsum igitur expectantes Orientem adoramus. Hæc Damascenus & alia quædam in eandem sententiam.

ADDI his potest, licet Deus ex æquo sit vbiq; attamen quòd recepto loquendi modo, ibi magis esse perhibeatur, vbi peculiaris operatur, (familiaris enim dicitur, esse in cœlo, quàm in inferno, aut in alio quouis loco) fieri, vt certa quadam ratione magis censeatur esse in Oriente quàm in Occidente: Quandoquidem in sublunari hoc orbe pleraque omnia per corporum cœlestium motum, qui ex oriente cœli parte exordium facit, moderatur & efficit. Ob hæc igitur efficiendi vim, quæ in ea cœli regione euidetior existit, **DEVM** in Oriente collocamus, eundemq; adora-

adoraturi Oriētem versus ora conuertimus. Iudæi porrò, ne cum idololatriis, qui solem orientem, reliquaque astra, quæ inde exurgunt, adorabant, conspirare viderentur, intra templum constituti Occidētem versus adorabant: Extra templum autem, vbicunque terrarum egissent venerationis causa, templum versus perpetuò se incuruabant.

AD DEI itaq; maiestatem designandā pertinet, quòd contra Orientem adoramus: Cætera ferè, vt sunt genuflexio, prona oratio, pectoris tussio, manuum subleuatio vel cōplicatio, aliæque eiusmodi complura, ad nos potiùs quàm ad DEVM spectant. Sunt isthæc enim certi quidam interni hominis indices. Nulla itaque ex eiusmodi cæremoniis est otiosa, tametsi publicè non quæuis sint adhibendæ, sed ex solùm, quæ iure neminè offendere queat. At de præcipuis orationis circumstantiis satis; si quæ sunt aliæ, eæ ibi commodiùs explicabuntur, vbi de efficacis orationis adminiculis & impedimentis peculiarem disputationem instituemus.

Quòd Iudæi sese cōuerterint intra vel extra templum oraturi.

Cuiusmodi cæremonie & gestus publicè inter orandum adhibendi.

De orationis vi cum pro se, tum pro aliis quoque, fusæ.

CAPVT QVARTVM.

HACTENVS de præcipuis orationis partibus, vulgarioribusque eiusdem circumstantiis disputatum est; nunc ordinis ratio postulat, vt de illius vi & efficacitate nonnulla quoque in medium adferamus: Si quidem cuiusque rei quidditatem consequitur sua vis & operatio, vnde de ipsius natura iudicium fieri queat. Nam quale est vnumquodque, talia operatur, & vice versa, tale est cuiusque opus, quale est illius esse vel natura, vnde dimanat. Orationis autem vis est tanta, vt vix vllus orationis modus eam consequi valeat. Neque enim vllum malum extat tantum, quod orationis virtute profligari non possit; neque vllum rursus bonum tam illustre, quod eiusdem ope & adminiculo obtineri non queat.

Vnaquævis res & natura suam sortitur vim, suamque operationem.

ORATIO enim, vt summatim vires illius ob oculos ponam, noxas sanat: *Serue nequam omne debitum dimisi tibi, quia rogasti me, nonne oportuit et te misereri conserui tui?* Est hîc sermo de noxarum, non de pecuniarû debito. Oratio dæmones fugat: *Hoc genus dæmoniorû non*

Cap. 18. Matth.

Luce 18. Matth. 17.

b b 2 eiciuntur,